

Česká společnost Teilharda de Chardin

Jako jeden z mála ve své době znal Felix Maria Davídek (1921–1988) do hloubky spisy Pierra Teilharda de Chardin, francouzského filozofa, kněze a přírodovědce (1881–1955), který ve svém rozsáhlém díle vytvořil křesťanskou teorii evoluce. Teilhard chápe vesmír jako drama a dobrodružství vývoje, konkrétně jako Božskou hru, ve které se prostřednictvím evoluce hraje o jediné: o maximální tvůrčí svobodu, o její správné pochopení a použití pro sjednocování světa, o respekt vůči různosti stvořených bytostí. Ve svém díle ukazuje, že evoluce je způsob, jímž Bůh tvoří svět za svobodné spolupráce všech na vývoji zúčastněných bytostí (nejen člověka). Stvořitel je pro něho „tvůrce, který tvoří tvůrce“.

Hlavním Teilhardovým úmyslem bylo odpovědět na otázku po smyslu a cíli lidského jednání v dějinách vesmíru: Co mohu jako jedinec svými omezenými silami dělat tady a teď, aby svět postupoval k větší jednotě v různosti, k větší komplexitě a intenzitě bytí? Davídkův způsob života, odvaha a novátorství se dají chápat jako téměř vzorový příklad uvádění Teilhardova díla do praxe, včetně charismatu, jímž průkopníci Teilhardova ražení disponují, a zároveň rizika postihů a nepochopení, které na sebe svými činy přivolávají. Kvůli svým myšlenkám byl Teilhard většinu života nucen žít v exilu, podroben zákazů publikovat jakýkoli teologický nebo filozofický spis. Zkušenost exilu, jen v jiné podobě – věznění, je vlastní i Davídkovi.

Troufám si proto tvrdit, že by Felix Davídek uvítal založení České společnosti Teilharda de Chardin. Vznik společnosti iniciovala v lednu letošního roku autorka této zprávy a Martina Lukášková s cílem propojit co nejvíce obdivovatelů Teilhardova díla a získat tak finance na vydávání jeho dosud nepřeložených textů. Od ledna se do společnosti přihlásilo 85 členů, včetně významných kulturních nebo veřejně činných osobnos-

tí, zájem o spolupráci projevilo také několik renomovaných překladatelů. Překlady bude vydávat nakladatelství Malvern. Spolek navázal také kontakt s francouzskou teilhardovskou společností a má v úmyslu oslovit i další podobné organizace ve světě.

Do češtiny byly dosud přeloženy pouze čtyři z celkových třinácti svazků Teilhardových sebraných spisů a několik esejů. Zcela neznámé zůstávají kromě zbývajících svazků sebraných spisů také Teilhardovy dopisy, často velmi poutavá, dobrodružná líčení jeho přírodovědných (paleontologických a geologických) výprav i velmi osobní sdělení, včetně mystických zážitků a vizí. Této korespondence lze napočítat kolem dvaceti svazků.

Jako první svazek se připravují k vydání na jaře 2021 Teilhardovy dopisy z první světové války, adresované jeho sestřenicí Marguerite. Původ Teilhardova myšlení je totiž třeba hledat především v jeho válečné zkušenosti. Protože jako kněz nesměl bojovat, účastnil se války po celé čtyři roky jako nosič raněných. Při jejich zachraňování z bojiště prokazoval chladnokrevnou odvahu a ve chvílích mezi bitvami psal v zákopech dopisy, deník a své první filozoficko-nábožen-

Pierre Teilhard de Chardin

Foto: Archives des jésuites de France, CC BY-SA 3.0

ské eseje. Zde se také poprvé vynořila jeho vize evolučního vesmíru postupujícího tápavými pokusy, často za drastických okolností, ke sjednocení do jediného komplexního celku. Cílem tohoto procesu je podle Teilharda propojení všech bytostí a elementů na evoluci zúčastněných v jejich nejvyšší různorodosti a plnosti bytí kolem jediného aktivního středu, jímž je Bůh.

Magorův statek v Prostředním Vydří

Foto: Statek uProstřed

Český čtenář nemá často přístup ani k originálům Teilhardových textů, knihovny jich nabízejí jen zlomek. Z toho důvodu otevře společnost, která je formálně pobočkou spolku Statek uProstřed, příští rok také knihovnu a studovnu Teilharda de Chardin na jihočeském statku v Prostředním Vydří. Tuto bývalou zemědělskou usedlost rodu Chalupových koupili roku 1986 manželé Jirousovi. Ivan Martin Jirous, řečený Magor, disident, básník a kunsthistorik, zde dlouhá léta pořádá hudební festivaly. Od roku 2012 tady působí spolek Statek uProstřed (původní název byl Magorův statek) a stará se o rekonstrukci a kulturní využití

místa. Zatím jsou na statku možné bezplatné pobyty studentů, umělců a členů neziskovek pomáhajících lidem na okraji společnosti.

V současné době probíhá rekonstrukce hlavní místnosti statku, ve které vznikne také Teilhardova studovna a knihovna, včetně zázemí pro větší skupiny. Zde se budou, kromě jiného, pořádat pravidelná setkání členů Teilhardovy společnosti. Autorka tohoto textu věnuje do knihovny celou svou teilhardovskou sbírku (většinu knih získala ve Washingtonu v Teilhardově archivu na Georgetown University, kde pobývala jako stipendistka Fulbright-Masarykova stipendia). Sbírkou obsahuje, i z hle-

diska světového, jedinečné zdroje – například kopii nevydaných Teilhardových deníků. Kromě toho někteří příznivci, také z Francie, posílají do knihovny duplikáty knih o Teilhardovi. Součástí knihovny by měl být i fond týkající se Felixe Davidka, na čemž spolupracujeme se znalcem Davidkova díla Frankem Mikešem, který v obci Čechy buduje Davidkův institut.

Více o České společnosti Teilharda de Chardin a činnosti spolku Statek uProstřed mohou zájemci nalézt na internetových stránkách www.teilhard-de-chardin.cz a www.magoruv-statek.cz.

Františka Jirousová, předsedkyně spolku Statek uProstřed

Pamětní deska gen. Františka Dasticha, čs. legionáře vojenského diplomata a exilového pracovníka

Brig. gen. František Dastich na poválečném snímku Foto: VÚA - VHA

České a československé dějiny minulého století jsou poznamenány dvěma světovými válkami a nástupem dvou totalitních ideologií, které bytostným způsobem zasáhly do života mnoha lidí. Jedním z nich byl olomoucký rodák a účastník všech tří českoslo-

venských odbojů, brigádní generál František Dastich.

Za finanční podpory města Olomouc byla 29. října 2020 na Mrštíkově náměstí v Olomouci-Hejčíně odhalena pamětní deska upomínající na tuto výjimečnou osobnost našich dějin. Vzhledem k nepříznivé epidemiologické situaci v souvislosti s koronavirovou pandemií bohužel dostal ceremoniál skromnější podobu. Přesto se uctění památky brig. gen. Dasticha zúčastnili zástupci Československé obce legionářské (ČsOL), Komise městské části Olomouc-Hejčín, Armády České republiky, Sokola a rovněž nemálo místních občanů. Během celého ceremoniálu drželi čestnou stráž u pamětní desky členové Jednoty ČsOL Olomouc 1 v uniformách ruských legií, v jejichž jednotkách Dastich zahájil svou činnost v prvním odboji.

Hlavní iniciátorem návrhu na pořízení desky byl člen Komise městské části Olomouc-Hejčín a Jednoty ČsOL Olomouc 1 „6. čs. střeleckého pluku Hanáckého“ Aleš Vánský, který společně s historikem Milanem Vyhlídalem přiblížil přítomným hostům nejen

okolnosti vztahující se k tomuto aktu, ale především Dastichovu osobnost a profesní kariéru na pozadí našich moderních dějin.

Z úcty k Františku Dastichovi a pro jeho trvalou připomínku je nezbytné ve zkratce přiblížit jeho výjimečný životní osud. František Dastich se narodil 28. září 1895 a většinu dětství strávil v tehdy ještě samostatné obci Hejčín. Po absolvování českého reálného gymnázia v Olomouci stihl absolvovat jeden ročník exportní akademie ve Vídni. Pak však do jeho osudu zasáhla první světová válka. V roce 1915 byl odveden a nastoupil službu v rakousko-uherské armádě. Od října 1915 bojoval na srbské a později na východní frontě, kde v červenci 1916 padl do ruského zajetí.

Ještě celý rok poté, co se přihlásil do československých legií, musel ovšem strávit v zajateckých táborech. Na konci července 1917 byl konečně přidělen k formujícímu se 6. čs. střeleckému pluku „Hanáckému“. Po absolvování důstojnické školy ho v září 1917 vybrali do transportu směřujícího do Francie, kde byl zařazen k 21. čs. střeleckému pluku. Po

Zástupci ČsOL, KMČ Olomouc-Hejčín, Armády ČR a Sokola při zahájení ceremoniálu a čestná stráž u pamětní desky Foto: archiv autora

bojovém nasazení na západní frontě a skončení války mohl z Francie odjet do nově vzniklého svobodného Československa.

Nový stát byl však ohrožován iredentistickými snahami některých svých obyvatel. Dastich se tak jako mladý důstojník krátce po návratu do vlasti zapojil do čs.-polského konfliktu o Těšínsko a v létě 1919 do bojů proti maďarským bolševikům na jižním Slovensku.

Tehdy také zřejmě definitivně uzrálo jeho rozhodnutí setrvat v armádě. Od roku 1920 začal působit ve vojenských diplomatických službách. Díky tomu si ho v současnosti připomínáme především jako vojenského diplomata, nicméně jeho profesní kariéra byla mnohem bohatší.

V květnu 1920 nastoupil na místo zástupce našeho vojenského atašé v Paříži. Kariérní možnosti si rozšířil v roce 1926 absolutoriem Vysoké válečné školy v Paříži. Krátce poté se vrátil do Československa a byl přidělen k tehdejšímu 2. (zpravodajskému) oddělení Hlavního štábu v Praze. Ve své pozici se podílel na budování prvních zpravodajských expozitur proti Německu. V roce 1934 se pplk. gšt. František Dastich stal našim vůbec prvním vojenským přidělcem v Sovětském svazu. Významnost tohoto postavení navíc podtrhoval fakt, že

jsme měli s Moskvou od roku 1935 uzavřenu spojeneckou smlouvu. Zpět do Československa se Dastich vrátil v srpnu „horkého léta“ roku 1938. Ve svazku československé armády pak prožil mnichovské události i odstupování českého pohraničí nacistickému Německu, kdy navíc působil jako člen tzv. delimitační komise. Po vzniku Protektorátu Čechy a Morava byl v rámci likvidace čs. branné moci přemístěn k ministerstvu vnitra, odkud odešel v dubnu 1941 do trvalé výslužby. Z Prahy, kde byl pod permanentní kontrolou německé tajné policie, se přestěhoval do Želiví u Humpolce. V ústraní žil až do květnového povstání, kterého se aktivně zúčastnil.

Po osvobození Československa byl František Dastich opět přijat do armády i do vojenských diplomatických služeb. V únoru 1946 mu byla propůjčena hodnost brigádního generála a stal se vládním delegátem Československa u Spojenecké kontrolní rady v Budapešti. Poté od března 1947 působil jako vedoucí Čs. vojenské mise u Spojenecké kontrolní rady v Berlíně. Navíc se dočkal oficiálního povýšení do generálské hodnosti.

Komunistický převrat neskýtal Františku Dastichovi jakožto demokraticky smýšlejícímu vojenskému zpravodajci a diplomatu žádnou naději na slibnou budoucnost, a proto

využil pobytu v Berlíně k emigraci. V lednu 1949 odletěl s manželkou na dovolenou do Paříže, z níž se již nevrátil. V Československu byl zba-ven vojenské hodnosti, veškerý jeho majetek propadl státu.

V exilu se aktivně zapojil do práce pro Radu svobodného Československa a v Německu působil jako její delegát v tzv. sociální komisi. Byl rovněž účastníkem informačního boje v rámci studené války, a proto se on i Rada svobodného Československa logicky stali předmětem nechtěné pozornosti komunistických bezpečnostních složek. Ty měly zvláště na Dastichovi jako na bývalém vojenském zpravodajci velký zájem. Pod vlivem těchto okolností a po jistém uvolnění mezinárodního napětí se Dastich přestěhoval do Spojených států amerických a v roce 1955 se stal předsedou pobočky Svazu československých důstojníků v exilu v New Yorku.

Je smutné, že osoba, která tři dekády života obětovala službě své vlasti, nakonec spočinula tisíce kilometrů od skutečného domova. František Dastich zemřel 16. února 1964 v New Yorku a je tam také pochován. Po pádu komunistického režimu v Československu se alespoň posmrtně dočkal své rehabilitace.

Petr Žižka

Zpřístupnění fondů z období pontifikátu papeže Pia XII.

V archivech Svatého stolce byly 2. března letošního roku zpřístupněny fondy z období pontifikátu papeže Pia XII. (papežem 1939–1958), jak oznámil papež František během audience, která byla udělena pracovníkům Tajného vatikánského archivu (dnes Apoštolského vatikánského archivu) 4. března 2019, tedy téměř na den přesně osmdesát let po zahájení pontifikátu papeže Pacelliho a pouhých šest desítek let od jeho úmrtí. Byla tím završena iniciativa emeritního papeže Benedikta XVI. (papežem 2005–2013), který dal v roce 2006 podnět ke zpracování a zpřístupnění archiválií z tohoto období, a dána tak možnost badatelům, aby zpřesnili dosavadní znalosti nejen o úloze Svatého stolce a osoby samotného papeže ve složitých obdobích fašistické, nacistické a komunistické diktatury. Tedy o tématech, která dosud byla předmětem mnoha rychlých a neodborných soudů, vynášených většinou zcela mimo nezaujatou historiografickou diskuzi. Pro exponované období druhé světové války začala být však již z vůle

Rolf Hochhuth Foto: A. Savin, CC BY-SA 3.0

Pius XII.

Foto: volné dílo

papeže Pavla VI. (papežem 1963–1978) vydávána mezi léty 1965 a 1981 série dokumentů z vatikánských archivů v rámci kritické edice *Actes et Documents du Saint Siège relatifs à la Seconde Guerre Mondiale*, jejímiž autory byli Pierre Blet, Angelo Martini, Burkhardt Schneider a Robert A. Graham. Cílem bylo mimo jiné vnést světlo do probíhajících debat o údajné dobrovolné spolupráci papeže Pia XII. s nacistickým Německem. Tato dodnes hojně užívaná interpretace byla v prostředí západní Evropy do značné míry postavena na ději divadelní hry *Náměstek* německého dramatika Rolfa Hochhutha (1931–2020) z roku 1963, ve východním bloku pak souvisela s budováním obrazu Vatikánu jako nepřítelů míru v intencích tradiční komunistické církevní politiky, jejíž projevy se zvláště zradikalizovaly po vyhlášení exkomunikace členů a podporovatelů komunistické strany právě Piem XII. roku 1949.

Velké penzum archivního materiálu je rozděleno mezi všechny ar-

chivy, které spravuje Svatý stolec, především pak mezi Apoštolský vatikánský archiv a Historický archiv Státního sekretariátu–Sekce pro vztahy se státy. Uživatelsky velmi vstřícná je skutečnost, že značná část dokumentů byla digitalizována, a je tak prezenčně k dispozici studujícím v badatelných jednotlivých archivů. Pro tzv. první období (do roku 1948) jsou v digitální formě připraveny všechny dokumenty, pro tzv. druhé období (do konce pontifikátu) se s digitalizací zbývající části folií pokračuje. V případě některých archiválií vzniklých po roce 1948 tedy může být ještě stále badateli předložen papírový originál. V rámci Historického archivu Státního sekretariátu–Sekce pro vztahy se státy je pak digitalizován prakticky veškerý archivní materiál. Součástí tohoto archivu je rovněž obsáhlý fond Kongregace pro mimořádné církevní záležitosti (předchůdkyně dnešní tzv. druhé sekce Státního sekretariátu, tedy Sekce pro vztahy se státy), která plnila funkci vnější sekce Státního sekretariátu a do jejíž gesce patřily diplomatické vztahy se státy. Samotné skupiny archiválií jsou následně rozděleny právě podle jednotlivých států. Vedle toho jsou do zvláštní sekce s názvem Ebrei (na úrovni složek s názvy států) vyčleněny dokumenty vzniklé z činnosti informačních služeb Svatého stolce při evidenci pomoci židovskému obyvatelstvu.

Pro umožnění bádání ve zmíněném archivu je potřeba písemná žádost zaslaná sekretáři pro vztahy se státy, která se musí obnovovat s každým novým akademickým rokem. Novinkou je pak internetový rezervační systém míst v badatelně. Samotné bádání nejen v tomto archivu samozřejmě bylo a stále je redukováno s ohledem na současnou epidemiologickou situaci.

Petr Kopecký